

1

3

Iz življenja zadnjih parov črnočelih srakoperjev v Sloveniji

//Andrej Hudoklin

1: Črnočeli srakoper (*Lanius minor*) preži na kupu pokošene trave.

foto: Andrej Hudoklin

2: Značilen habitat črnočelega srakoperja na obrobju Ostroga

foto: Andrej Hudoklin

3: Nič najmanj kot šentjernejski petelin je v Ostrogu pomemben tudi mali črnočeli srakoper.

foto: Andrej Hudoklin

Črnočeli srakoper (*Lanius minor*) je ena naših najbolj ogroženih ptic. Na Šentjernejskem polju domuje edina vitalna populacija na Slovenskem. V zadnjih desetletjih je povsod po Evropi doživel močan upad, ki smo ga zabeležili tudi pri nas. Slovenski Rdeči seznam ptičev gnezdilcev ga uvršča med kritično ogrožene.

Na Zavodu RS za varstvo narave, Območna enota Novo mesto, smo v sodelovanju z Osnovno šolo Šentjernej v Ostrogu na Šentjernejskem polju letos od aprila do junija spremljali gnezdenje te ptice. Raziskavo smo opravili z namenom, da čim bolj spoznamo ekološke zahteve te vrste in se obogatimo z znanjem, ki nam bo pomagalo pri zagotavljanju primernega življenjskega prostora zanjo. Hkrati smo želeli njeno naravovarstveno problematiko približati učencem in lokalnemu prebivalstvu.

Vrsta je poletna obiskovalka večjega dela južne in vzhodne Evrope. Organizacija BirdLife International je v letu 2004 njeno populacijo ocenila na najmanj 620.000 parov. Po podatkih DOPPS šteje slovenska populacija 10 do 20 parov. Največ (6 do 15 parov) jih je bilo zabeleženih prav na Šentjernejskem polju in v širši okolici Krakovskega gozda.

Ptice se iz Afrike vračajo v začetku maja, selitev pa se začne že konec julija. Njen habitat so območja s prevladujočimi sušnimi in sončnimi poletji. Najbolj ji ustreza mozaična kulturna krajina z ekstenzivnimi kmetijskimi površinami. Hrani se predvsem z večjimi žuželkami, ki jih lovi z izpostavljenih prež. Običajno živijo v manjših skupinah do 10 parov, ki se skupaj selijo in gnezdiijo.

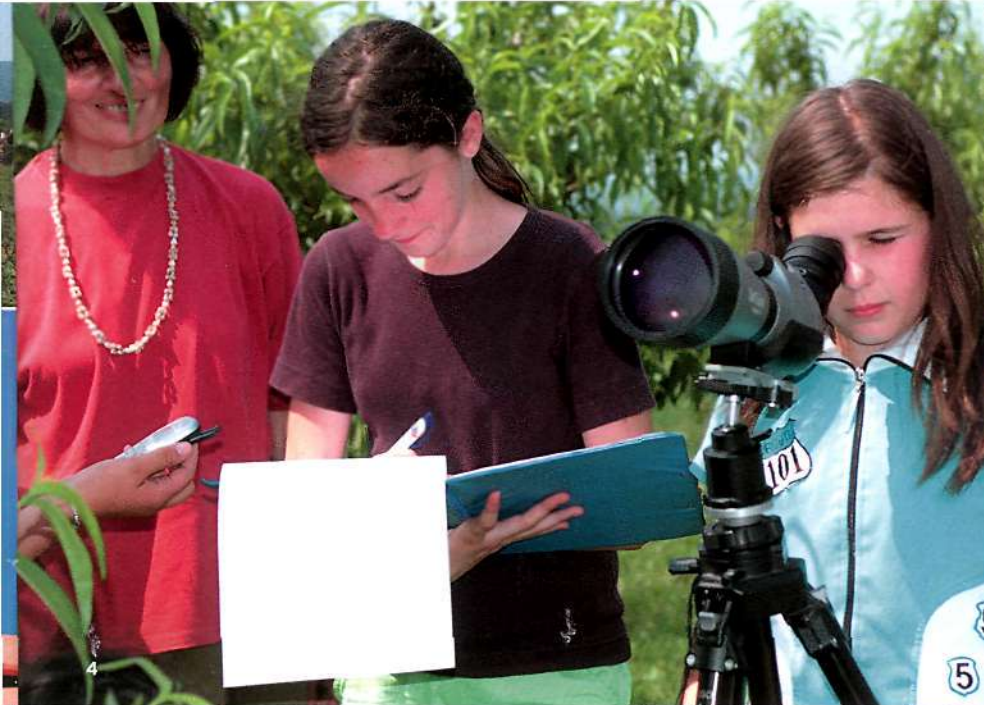
Ostrog na Šentjernejskem polju je značilna ravninska vas, katere obrobje s ptičje perspektive zaznamujejo senožetni sadovnjaki, ki se prepletajo s travniki, vrtički in njivami s pestrimi posevki. Hidromelioracijski posegi so pred leti močno degradirali krajinsko in ekološko podobo Šentjernejskega polja. Večja stopnja ekstenzivnosti in kra-

jinske pestrosti je značilna za poplavni pas ob Krki in za okolico vasi. Kljub intenzifikaciji kmetijstva preseneča veliko ogroženih vrst, značilnih za ekstenzivno kmetijsko kulturno krajino: bela štorcklja, južna in navadna postovka, škrjančar, jerebica, prepelica, koscec, divja grlica, pegasta sova, veliki skovik, čuk, smrdokavra, vijeglavka, črnočeli srakoper, pisana penica in veliki strnad.

Šentjernejsko polje je opredeljeno kot ekološko pomembno območje (EPO), njegov severni del pa tudi kot del območja Natura 2000, SPA Krakovski gozd – Šentjernejsko polje. Predlog obsega SPA je bil ob sprejemanju uredbe Natura 2000 zaradi nasprotovanja lokalne skupnosti, ki je se je bala varstvenih omejitev pri razvoju kmetijstva, prav na Šentjernejskem polju močno skrčen. Iz območja je izpadel bistveni del habitata črnočelega srakoperja, tudi vas Ostrog.

Opazovali smo v obdobju od aprila do julija 2005. Učence smo najprej seznanili z nalogo, črnočelim srakoperjem samim in načinom opazovanja. Opravljenih je bilo enajst opazovanj, med katerimi smo beležili dogajanje na gnezdu, razsežnost prehranjevalnega okoliša in vrste prež. S pomočjo teleskopa smo skušali prepoznavati tudi plen, vrsto prizorov pa smo tudi dokumentirali s pomočjo digiskopije. Dne 23. junija 2005 smo v času intenzivnega hranjenja mladičev več ur opazovali dogajanja na gnezdih, nato pa s svojim delom seznanili javnost in medije.

Rezultati opazovanj so nas pozitivno presenetili. Prve črnočele srakoperje smo opazili 13. maja v travniškem sadovnjaku na obrobju Ostroga. Med naslednjimi obiski so nas presenetile nove ptice, saj je v sadovnjaku gnezdilo kar 5 parov črnočelih srakoperjev. Samčki so se že ob prihodu teritorialno vedli, se med sabo spopadali in oglašali. Naslednji teden je bil opažen poskus parjenja, konec maja pa smo v sadovnjaku našli gnezda, skrbno spletena iz travnih bilk. Zgrajena so bila na orehu, jablani, hruški in dobu, nekako 3 do 8 metrov od tal. Sredi junija smo v gnezdih že opazovali mladiče, ob njih pa ves čas tudi skrbne starše. Ti so jim prinašali predvsem večje žuželke, kot denimo junijske hrošče, murne, kobilice, bramorje in metulje. Lovili so jih na pokošenih travnikih ter pestro zasajenih okoliških vrtovih in njivah v bližnji okolici gnezd. Kot preže so najraje uporabljali fiziolovke, stebre ograj, električne drogove in žice, vrhove živih mej in drevesa. Konec junija je Ostrog prizadejalo močno neurje

s točo. Z bojznijo smo preverili stanje gnezd, vendar smo v večini primerov ugotovili, da so mladiči speljani, saj so se oglašali na bližnjih drevesih, kamor so jim starši prinašali hrano. V začetku julija so se črnočeli srakoperji poslovili iz Ostroga. V družbi staršev so se najprej brzkone spreletavali po ekstenzivnih travnikih Šentjernejskega polja in se nato odpravili proti jugu.

Varstveni cilji. Da bi populacijo črnočelega srakoperja v Sloveniji lahko ohranjali pri življenju, moramo na širšem območju Šentjernejskega polja ohranjati tradicionalno podobo kulturne krajine s primernim deležem visokodebelnih sadovnjakov in ekstenzivnih travnikov. Varstvene cilje lahko uresničujemo samo s povečanjem površin, vključenih v sonaravne oblike kmetovanja, oziroma s spodbujanjem lastnikov, da izkoristijo finančne podpore tako imenovanega Slovenskega kmetijskega okoljskega programa.

Javnost ni ostala gluha. Našo raziskavo smo javnosti predstavili ob celodnevem spremljanju gnezdenja, 23. junija 2005. Odziv medijev je bil nadvse pozitiven, saj so se vabilu odzvale vse ključne televizijske, radijske in časopisne hiše. Vabilo s predstavitvijo opazovanja so prejele tudi vse domačije v vasi. Ob teleskopih se je zbrala predvsem šolska mladina, zanimanje pa so pokazali tudi številni starejši domačini. Z animacijo in našo navzočnostjo smo v vasi pustili prodorno sporočilo, da je najmanj tako kot šentjernejski petelin pomemben tudi mali črnočeli srakoper, ki ga je z našo pomočjo večina prvič prepoznala!

Sodelujoči

V delo je bilo vključenih 20 učencev OŠ Šentjernej pod mentorstvom Marte Plevnik. Pri terenskem delu so sodelovali: Dare Šere - Prirodoslovni muzej Slovenije, Urša Koce in Tomaž Mihelič - DOPPS, Vesna Jačimović, Janez Božič in Andrej Hudoklin - Zavod RS za varstvo narave, OE Novo mesto.

4: Učenci spremljajo dogajanje na gnezdu. foto: Andrej Hudoklin

5: Junjski hrošč v kljunu foto: Andrej Hudoklin

6: Na trn obešen plen – poljski muren foto: Andrej Hudoklin

7: Starša opazujeta mladiče v gnezdu. foto: Andrej Hudoklin

